

Angela Schijf

officiële website

Kinderen van een mindere god (13/11/05)

» archief

Angela Schijf zal met Victor Löw voor Joop van den Ende Theaterproducties *Kinderen Van Een Mindere God* gaan brengen in seizoen 2006/2007. Een liefdesverhaal over een dove vrouw en een horende man. Angela en Victor werkten eerder samen in Tennessee Williams' *Glazen Speelgoed*.

Berichten mogen worden overgenomen mits vermelding van www.angelaschijf.nl

In het begin van 2006 bleek dat Joop van den Ende Theaterproducties het plan had opgevat om het toneelstuk *Kinderen van een Mindere God* van de Amerikaanse schrijver Marc Medoff opnieuw in Nederland op de planken te brengen met de horende actrice Angela Schijf in de rol van de dove Sarah.

Dat nieuws kwam aan het licht omdat docente Nederlandse Gebarentaal en dovencultuur Joni Oyserman door een medewerker van Joop van den Ende Theaterproducties werd benaderd om Angela Schijf en Victor Low, die de rol van James gaat spelen, les te geven in NGT. Omdat Joni er moeite mee had dat een horende actrice de rol van de dove Sarah zou gaan spelen, heeft ze contact met Handtheater gezocht. Vanaf dat moment begon het balletje te rollen.

In overleg met Joni heeft Handtheater een brief geschreven aan Joop van den Ende en zijn vrouw (zie bijlage). Omdat daarop niet werd gereageerd, heeft Handtheater de brief nogmaals aangetekend verstuurd. Ook op die brief kwam geen antwoord.

Vervolgens zijn twee medewerkers van Joop van den Ende Theaterproducties op bezoek geweest in Cultureel Centrum 't OOG. Bij het gesprek waren John van Gelder, Jean Couprie, Teja Vossen, Joni Oyserman en Mieke Julien aanwezig.

We hebben de argumenten zoals we die in de brief aan Joop van den Ende en zijn vrouw hebben geformuleerd aan hen voorgelegd. De sfeer van het gesprek was open, maar van onze kant wel heel duidelijk. Hoewel de beide medewerkers van Joop van den Ende erg onder de indruk waren van de opmerkingen van John, Jean en Joni, zeiden ze dat er geen weg terug meer was, omdat Angela Schijf haar contract al heeft getekend.

Maar, zeiden ze, in het verleden is de rol toch ook door een horende gespeeld? Dat is zo, maar dat is 20 jaar geleden. Sindsdien is er heel wat veranderd.

Of er dove vrouwen in Nederland zijn die de rol van Sarah kunnen spelen, vroegen ze. Ja, hebben we gezegd, er zijn meerdere kandidaten. Ook voor de bijrollen van Orin en Sarah. Joni bracht ter sprake dat Joop van den Ende Theaterproducties ook rekening moet houden met eventuele negatieve berichtgeving in de pers wanneer de rol door een horende gespeeld wordt. Immers, de rol van een neger wordt toch ook niet meer door een zwart geschminkte blanke gespeeld?

De medewerkers benadrukten dat Joop van den Ende Theaterproducties een commercieel bedrijf is. Een bekende horende actrice als Angela Schijf trekt publiek. We hebben als tegenargument gebruikt dat het ook getuigen kan van commercieel denken als je een dove actrice voor de rol kiest. In Amerika, Engeland en Frankrijk hebben dove actrices prestigieuze theater- en filmprijzen gewonnen voor de rol van Sarah. De film was een kaskraker en het toneelstuk in de VS, Engeland en Frankrijk ook.

Aan het einde van het gesprek vroeg een van de medewerkers of wij - wanneer de rol van Sarah toch door Angela Schijf gespeeld zou worden - bereid waren tot samenwerking. We hebben toen gezegd dat dat voor ons niet bespreekbaar is, omdat het onze stellige overtuiging is dat de dovengemeenschap daarmee een stap achteruit in plaats van vooruitgaat. De medewerkers hebben een kopie van de brief aan Joop van den Ende meegenomen en toegezegd deze aan hun directie te overhandigen. Daarna hebben we niets meer van hen vernomen.

SBS 6 heeft ons via Pascal Ursinus benaderd met de vraag om een korte reactie. Omdat de Franse actrices van het IVT uit Parijs, Emmanuelle Laborit en Chantal, bij ons op bezoek waren, hebben we hen gevraagd om een reactie te geven. Beide actrices hebben de rol van Sarah gespeeld en Emmanuelle heeft voor haar rol zelfs de hoogste Franse toneelonderscheiding gekregen.

Pascal Ursinus heeft op de site www.doof.nl een bericht geplaatst waarop door vele doven en horenden is gereageerd.

We hebben Phyllis Frelich, de dove actrice van het National Theatre of the Deaf, voor wie het toneelstuk is geschreven, en de schrijver van het stuk Mark Medoff een e-mail gestuurd (zie bijlage). Mark Medoff heeft namelijk in zijn uitvoerige voorwoord bij het toneelstuk gesteld dat de rollen van Sarah, Orin en Lydia door dove acteurs gespeeld moeten worden.

In zijn e-mail van ? heeft Mark Medoff ons laten weten dat hij zich tegen een versie met een horende actrice zal verzetten.

We hebben toen besloten om een OOGgetuigen te organiseren met als thema **ACCEPTEREN OF PROTESTEREN?** Voor deze OOGgetuigen werden Felice van Luijk als rechter, Joni Oyserman als advocaat en Gerdinand Wagenaar als openbare aanklager gevraagd.

U vindt een verslag van de discussie op de volgende pagina's.

ZATERDAG 18 FEBRUARI 2006

Verslag van de rechtszitting met als thema **Kinderen van een mindere God - accepteren of protesteren?!**

Rechter	Felice van Luijck
Griffier	Dick Kerkhoven
Openbare aanklager	Gerdinand Wagenaar
Advocaat	Joni Oyserman

Rechter: Goedenavond en welkom. Laat ik me eerst voorstellen. Ik ben Felice van Luijck en ik heb vanavond de functie van rechter. Als rechter ben ik onafhankelijk en doe niet mee met de discussie. Wat is OOGgetuigen? OOGgetuigen is een rechtszitting. Er zijn al veel verschillende stellingen en onderwerpen geweest. Bijvoorbeeld de rechtszaak over tolken, dove ouders, gebarentaal, etc.

Links van mij zit de advocaat, Joni Oyserman. Zij vertegenwoordigt de belangen van de Dovengemeenschap. Rechts zit de openbare aanklager, Gerdinand Wagenaar, die de belangen van Joop van den Ende behartigt. Naast mij zit de griffier, Dick Kerkhoven.

Het publiek kan reageren. Gaat u dan alstublieft naast diegene staan (advocaat of openbare aanklager) met wie u het eens bent. Als u twijfelt, gaat u dan even in het midden staan, denk na en bepaal dan wat uw standpunt is: kies voor één van beide kanten.

Persoonlijke kritiek hoort hier niet thuis. Gewoon sportief meedoen.

Het publiek is de jury en getuigen-deskundigen. Jullie stemmen over de stellingen: voor of tegen. Bij de stemming steekt u de hand op en de griffier schrijft op hoeveel voor- en tegenstemmen er zijn. Duidelijk? Oké, laten we beginnen.

Stelling 1. Een goede horende actrice kan binnen één jaar gebarentaal leren.

Advocaat: Een prachtige stelling, heel interessant. Binnen één jaar een taal leren, een gebarentaal. Dat is hetzelfde als een andere taal leren binnen één jaar, bijvoorbeeld Chinees. Binnen één jaar vloeiend Chinees leren? Dat kan niet, dat is onmogelijk! Ook de gebarentaal leren binnen één jaar kan niet, zo snel kun je er niet vaardig in worden, niemand kan dat. Dat is duidelijk, en logisch.

Openbare aanklager: Een acteur hoeft niet de taal vloeiend te beheersen, slechts een klein gedeelte. Alleen het script, daar staat alles in wat hij moet leren, misschien zes pagina's. Dat kan wel.

Advocaat: Natuurlijk, iedereen kan een tekst leren. Alle woorden of gebaren in je hoofd stoppen en die voordragen. Maar dan wordt het houterig. Gebarentaal is veel meer dan gebaren. Het is cultuur, inhoud, gevoel, beweging, vloeiendheid, etc.

Openbare aanklager: Jury, jullie hebben net allemaal meegekeken naar het filmfragment. Ik heb geen cultuur gezien, u wel? En ook geen houten bewegingen, of droge mimiek. Het moet kunnen.

Advocaat: Gebarentaal leren is moeilijk. Chinees ook, en Frans. Alle talen zijn moeilijk om te leren. Is gebarentaal dan minderwaardig? Jij zegt dat het gemakkelijk te leren is... knap hoor! Is gebarentaal een minderwaardige taal? Met die ingewikkelde grammatica, mimiek, gevoel, emoties... alles zit erin. Je moet je eerst die taal eigen maken voordat je ermee kunt communiceren. Snel een gebarentaal leren? Onmogelijk!

Rechter: Jullie hebben het gezien. De advocaat zegt dat je Chinees, of welke andere taal dan ook, niet kunt leren binnen één jaar. De openbare aanklager zegt dat dat wel kan. Gewoon de tekst uit je hoofd leren. Heeft het publiek nog iets te zeggen of te vragen?
De griffier schrijft de namen van tevoren op, anders gaat het misschien te lang duren.

Ronald: Ik ben Ronald, ik kan niet zo goed gebaren. Ik kom uit Eindhoven.
Of je als horende of dove goed een taal kunt leren binnen één jaar? Dat denk ik niet. Ik ben al twintig jaar doof en ik ben nog heel slecht in gebarentaal. De openbare aanklager is horend en hij is beter dan ik.
Ik twijfel over die periode van één jaar... misschien gaat het wel in twee of drie jaar. De stelling is wel goed, maar dat ene jaar... dat weet ik niet.

John van Gelder: Ja, die openbare aanklager kan heel goed gebaren... maar die is tweetalig opgevoed, vader en moeder doof, dat telt niet!
Toen ik geboren werd en na anderhalf jaar doof bleek te zijn, schrokken mijn ouders erg. Zij stuurden me naar een dovenschool. Daar kregen wij geen onderwijs in gebarentaal. Met andere doven onderling ging ik wel gebaren, daarvan leerde ik de taal. Dus ik groeide toch op, omringd met dovencultuur. Ik heb jarenlang geprobeerd met mijn familie te gebaren, maar mijn ouders, broers en zussen bleven heel slecht gebaren. Mijn moeder is nu 87, loopt moeilijk en ze kan nog steeds niet gebaren. Communicatie is heel moeilijk. Ik ga het ze niet meer leren, bekijk het maar!

Jacco Hes: Ja, ik zie jullie al verbaasd kijken waarom ik naast de openbare aanklager ga staan. Ik ben het niet geheel met hem eens, hoor. Maar wat de advocaat zegt, dat gebarentaal verbonden is met de cultuur, dat lijkt me niet goed. Als je een film kijkt, dan zie je dat een Chinees ook Amerikaans kan leren voor die film. Dus kan een horende ook gebarentaal leren. Gewoon alleen de tekst. Dan is grammatica en mimiek niet zo belangrijk. Gewoon alleen de tekst, daar heeft de openbare aanklager gelijk in. Hetzelfde als een Hollander die een Chinees speelt, een Japanner die een Amerikaan speelt. Dat zie je overal, dat kan gewoon.

Henk Buter: Ik ben doof geboren, of als baby van een half jaar doof geworden door een zware longontsteking. Daarna ging ik naar een dovenschool en daar heb ik snel leren praten, ook goed leren lezen. Mijn leraar was erg goed, maar ik heb ook een sterk taalgevoel. Dus ook voor mijn eigen taal.

Toen ik 14 jaar was ben ik begonnen met Engels leren. 14 jaar! Daarna ook Duits erbij, Frans en Italiaans. En zelfs Chinees, pfff... Maar, in één jaar een taal leren, dat is onmogelijk! Ik spreek uit ervaring. Ik ben op mijn veertiende begonnen met Engels en Frans en nu ben ik een oude man van 77 jaar en ik kan nog steeds niet heel goed een Engels boek lezen. Nederlands gaat beter, gebaren gaat ook goed, maar Engels geeft nog wel eens problemen. Dan moet ik woorden opzoeken. Dus in één jaar een taal leren is onzin!

Degene die gevraagd wordt voor het toneelstuk, moet eerst een jaar les krijgen en dan examen doen. Als het niet goed gaat, dan moet je iemand anders kiezen. Eigenlijk moet je tien personen uitnodigen en ze allemaal een jaar lesgeven. Daarna doen ze examen en kun je de beste uitkiezen. Oké, dat kan nog wel. Maar slechts één persoon kiezen en opleiden, onmogelijk!

Openbare aanklager: We hebben een echte ooggetuige. Is Bea Visser hier? Jij hebt toch 20 jaar geleden gebarenonderwijs gegeven aan horende acteurs voor *Kinderen van een mindere God*? Misschien kun je voor deze OOGgetuigen uitleggen dat dat dus mogelijk is.

Bea Visser: Na een eerste ontmoeting en bij de eerste rol ging het heel moeilijk. Het gebaren ging heel stroef en langzaam. Maar de tweede rol, met Josefine van Dalsum, ging heel goed! Zij

kon heel snel en gemakkelijk gebaren. Terug naar de eerste rol, Willem Nijholt, dat ging ook best wel goed. Met Willem Nijholt en Josefine van Dalsum samen... dat ging uitstekend!

Jean Couprie: Ik heb vroeger ook hetzelfde gedaan als Bea Visser, ik heb Willem Nijholt lesgegeven voor *Kinderen van een mindere God*. Eerst kreeg hij gebarenles, daarna gaf ik hem les in toneel en gebarentoneel. Ik had graag een dove acteur gezien, maar dat kon toen niet, die waren er niet. Jammer, maar oké. Dan maar een horende acteur. Jij zegt dat ze gebaren kunnen leren? We hebben hun inderdaad lesgegeven en het gebaren ging uiteindelijk wel goed. Maar van binnen groeide toch een frustratie. “Kom op, doe als een dove!” Maar dat lukte niet, dat is onmogelijk! Ik heb het opgegeven.

Willem Nijholt kan erg mooi gebaren, maar hij blijft een horende. Je kunt echt zien dat hij horend is. Hij is een goed acteur en heeft goed gebarenles gehad, maar echt inleven in een dove... onmogelijk!

Advocaat: Het klopt, je kunt iemand een jaar lesgeven en dan leert hij de taal best wel. Maar de taal daarna uitdragen, dat is iets anders. Een taal leren en een taal uitdragen zijn twee heel verschillende dingen! Een taal uitdragen binnen één jaar is onmogelijk! Dat kost jaren. Zelfs de horende mensen die hier zijn, die al jaren gebaren, zich de taal echt eigen hebben gemaakt en goed contact hebben met doven, zullen een dove nooit compleet begrijpen en de taal nooit volledig onder de knie hebben. Daar is een heel leven voor nodig en dan nog kun je het slechts voor een klein deel bevatten, nooit helemaal. Je blijft dezelfde persoon, doof of horend, in welke omgeving je ook terecht komt.

Griffier: Nog één persoon, anders hebben we geen tijd meer. Ik geloof dat Marijke nog iets wilde zeggen. En daarna Rudy, maar graag kort!

Marijke Scheffener: Stel, ik wil heel graag meedoen aan een toneelstuk als horende, maar mijn stem is niet zo goed. Dan moet ik eerst jaren naar logopedie om te oefenen. Kan ik daarna meedoen... onmogelijk! Dat is precies hetzelfde maar dan de omgekeerde situatie.

Rudy Plijter: Ik ben het met de openbare aanklager eens. Waarom? Het verschilt per mens. Geestelijke of psychologische factoren spelen een rol. Sommige mensen kunnen heel snel vloeiend een gebarentaal leren, en andere mensen niet, oké dat kan. Ik ontmoet wel eens mensen, die ik het handalfabet leer, heel langzaam. Maar die kunnen al snel heel vlot vingerspellen. Dus het kan wel! Hangt af van je geestelijke mogelijkheden.

Stemming: 12 mensen zijn het eens met de stelling, 26 mensen zijn het er niet mee eens.

Stelling 2. Er zijn geen geschikte dove actrices in Nederland.

Openbare aanklager: Ik heb niet veel tijd nodig hoor, ik kan heel kort zijn. Hoeveel doven in Nederland hebben de toneelschool gevolgd? Volgens mij nul. Er zijn ook geen dove dramadocenten. Dove acteurs op topniveau, die zijn er niet.

Advocaat: Zijn er in Nederland geen dove actrices? Jazeker wel! Er zijn genoeg voorbeelden op televisie te zien. Bijvoorbeeld de hoofdrolspeler van de film *Storm in mijn hoofd*. En in de serie *Costa* speelt een dove actrice. En in *Baantjer*, de bekende politiserie, ook..

Er zijn dus genoeg voorbeelden van geschikte actrices, die ook nog eens ervaring en opleiding hebben.

Openbare aanklager: Je noemt een aantal voorbeelden van de tv. Maar het moet wel verkopen, Joop van den Ende heeft een commercieel bedrijf, die moet een topactrice hebben. En die heeft hij niet gevonden, het spijt me.

Advocaat: Zozo, een commercieel bedrijf. En jullie hebben geen dove actrices gevonden? Hebben jullie het internet al eens geprobeerd, met de zoektermen 'doof' plus 'actrice'? Ik denk het niet. Dan begrijp ik dat jullie alleen maar naar horende actrices hebben gezocht, als een bekende naam zo belangrijk is en commercieel. Sorry, dan vind ik het ook niet gek dat jullie geen dove actrices hebben gevonden.

Rechter: Even samenvatten. De aanklager zegt dat er in Nederland geen geschikte dove actrices zijn, de horenden zijn beter. De advocaat zegt dat ze er wel zijn en kon verschillende voorbeelden noemen. Wie wil hier nog iets over zeggen?

Jacco Hes: Ik ben het niet met de stelling eens. Er zijn wel dove actrices, maar die zijn moeilijk vindbaar, dat klopt. Er is te weinig informatie. Als Joop van den Ende meer publiciteit had gegeven aan het zoeken naar dove actrices, hadden ze zich waarschijnlijk wel aangemeld. Maar nu blijkt dat dat nooit is gebeurd. We hebben niets gehoord, geen informatie gekregen. Waarom niet? Ze hebben voor de gemakkelijke weg gekozen en een horende actrice gevraagd. Ze hadden meer publiciteit moeten maken en een dove de kans geven.

Marijke Scheffener: Kennen jullie de film *Turks fruit*? Wie speelde daar ook alweer in, Monique van de Ven. Een heel bekend persoon. Zij had de toneelopleiding in Maastricht nog niet afgemaakt en kreeg toch de rol in die film en het werd een succes. Ze had geen diploma en werd toch gekozen, ze kreeg een kans. Dan vind ik dat een dove actrice zonder diploma ook wel een kans mag krijgen!

Henk Buter: De openbare aanklager praat over topspelers, tja... Horende topspelers met opleiding weten nog niet hoe het voelt om doof te zijn en te leven in de dovenwereld. Mijn moeder was horend en een goede vrouw. Ik groeide op en had altijd goed contact met haar. Ik vroeg haar na dertig jaar of zij zich kon voorstellen wat het was om doof te zijn. Dat kon ze niet. Dertig jaar, en nog kon ze zich het niet voorstellen! Dus als we praten over horende topactrices... slecht!

Monica Versluis: De afgelopen tijd heb ik een aantal theaterstukken en films gezien met dove actrices erin. Dat vond ik leuk en ik ben blij dat dat kan, dat zij die kans krijgen. Het is niet leuk om te zeggen, maar soms hebben ze geen kwaliteit. En ik vind het ook belangrijk dat er kwaliteit is. Soms denk ik dat die kwaliteit er niet is in Nederland en ik vind het wel belangrijk om ook te letten op kwaliteit. Oh, dus eigenlijk moet ik aan de andere kant staan...
(Gaat naast de openbare aanklager staan)

De gebarentaal in Nederland is nog heel erg in ontwikkeling. Soms is het jammer dat ik in het theater mijn eigen Nederlandse Gebarentaal moeilijk kan volgen. Dat vind ik jammer. Tja ik vind het moeilijk om te zeggen, maar zo voel ik het.

John van Gelder: Vroeger wist ik niets van theater, ik was een sporter. Toen leerde ik het theater kennen. Ik stond ineens op een podium. En eigenlijk ben ik heel verlegen, dus ik durfde toen niet zo goed. Maar van binnen wilde ik wel graag. Dus thuis, als er niemand in de buurt was, deed ik de deur op slot en oefende ik met theatraal gebaren. Dan nog voelde ik een rem als ik op toneel of voor de camera stond, maar daar groeide ik wel in en ik werd zekerder. Dat kunnen jullie ook, bijvoorbeeld op het Open Podium. Ook al durf je niet, of ben je nog niet zo goed, je kunt daarop wel oefenen. Horenden moeten het ook ergens leren en oefenen voordat ze

beroemd worden. In het begin zijn zij ook geen goede acteurs. Voor doven is dat hetzelfde, er zijn hier zeker goede acteurs aanwezig.

Annemieke van Kampen: Ik heb een vraag voor het publiek, over de kwaliteit. Ik wil even een vergelijking maken. Stel: er is een doof persoon die nog niet zoveel ervaring heeft met toneelspelen. Zijn gebaren zijn heel vloeiend en hij heeft een dove identiteit etc., maar zijn acteervaardigheden zijn nog niet zo goed ontwikkeld. En er is een ander persoon, horend, die al een heel goed acteur is en veel toneelervaring heeft, maar hij is nog niet zo vaardig in gebarentaal... In deze vergelijking, wat is dan het best, wat is het belangrijkste?

Rudy Plijter: Als dove mensen nog niet zo een goede kwaliteit hebben, dat maakt niet uit. gewoon veel oefenen, dan komt die vaardigheid wel. Geef de dove mensen een kans! Waarom zijn het altijd alleen de horenden, geef doven eens een kans!

Rechter: We hebben zeven meningen gehoord, één persoon was voor de aanklager, zes waren er voor de advocaat. Het verhaal van de aanklager was dat hij bij geschikte dove actrices de kwaliteit mist. De advocaat beweerde dat er wel degelijk dove actrices met kwaliteit zijn. De acteervaardigheid is er in het begin nog niet, maar die komt later wel. Nu gaan we stemmen. Wie is het met de stelling eens? Hand opsteken.

De stemming is niet opgenomen op video

Stelling 3. Een dove actrice met weinig ervaring is beter dan een horende actrice met veel ervaring.

Openbare aanklager: De stelling lijkt op wat die mevrouw uit het publiek net zei, Annemieke van Kampen.

Er wordt gesproken over dove mensen een kans geven, maar Joop van den Ende heeft een commercieel bedrijf. Hij is er niet om mensen een kans te geven, hij moet geld verdienen, sorry. En er is net ook al gezegd dat de kwaliteit van doven niet goed is, dat hun gebarentaal niet goed te volgen is. Dat is niet belangrijk. 90% van ons publiek is horend. Als zij het goed vinden is dat goed genoeg voor ons. Dank u wel.

Advocaat: Dat u een commercieel bedrijf heeft en geld moet verdienen dat begrijp ik heel goed, maar uw argumenten...

Een dove actrice die niet zoveel ervaring heeft, maar wel al helemaal vertrouwd is met de taal en cultuur, kun je gemakkelijk acteerlessen geven en de rol aanleren. Dat kost veel minder moeite dan dat je een heel ervaren horende actrice nog alles moet bijbrengen over de gebarentaal, dovencultuur, identiteit, etc. Met een dove actrice kan je in een kortere tijd veel meer bereiken.

Openbare aanklager: Oké stel, Joop van den Ende neemt een dove actrice. En dan blijkt dat zij niet kan spraakafzien en Joop van den Ende moet een tolk inhuren. En hij moet betalen voor vertalingen. Dat is duur! Van den Ende Theaterproducties is een commercieel bedrijf. Die extra uitgaven zouden tot verlies leiden.

Advocaat: Dat een tolk te duur is, dat argument is zwak. In het stuk zitten meerdere rollen voor doven, ik denk wel drie. Voor die drie dove acteurs is één tolk voldoende. En er bestaan echt goede dove actrices en die kunnen heus wel allemaal liplezen, dus de communicatie zal goed verlopen. Bovendien hebben de dove actrices ook de gebarentaal al onder de knie, en een horende niet. Dat kost dus tijd en dat heb je niet: dat betekent verlies voor het bedrijf. Een dove

actrice kan snel leren spelen. Een tolk is dan een kleine investering in vergelijking met het tijdsverlies bij de inzet van horende acteurs.

Rechter: Even samenvatten. Het argument van de openbare aanklager is dat het aannemen van een doof persoon te veel tijd en geld kost voor een commercieel bedrijf. Het is beter een bekende horende aan te trekken, dat brengt publiciteit en geld op. De advocaat zegt dat een dove veel goedkoper is, omdat deze al heel goed kan gebaren. Een horende heeft veel lessen nodig en dat kost tijd. Zijn er vragen?

Ronald: De aanklager zegt dat het veel geld kost om een dove op te leiden. Maar ik werk, en betaal belasting. Doven moeten ook geld krijgen om zich te ontwikkelen. Nederland is een verzorgingsstaat en ik vind dat er heel weinig is aan toneelopleidingen voor doven. Dus vind ik dat doven daar best subsidie voor kunnen krijgen.

Bea Visser: In de discussie krijg ik de indruk dat er alleen maar speciale aandacht is voor de hoofdrolspeler en dat lijkt me niet goed. Er zijn ook twee bijrollen in het stuk.

Mieke Julien: Twee medewerkers van Joop van den Ende zijn hier een tijdje geleden op bezoek geweest. Zij hebben ook al gezegd dat de twee bijrollen natuurlijk gespeeld mogen worden door doven. Maar het gaat om de hoofdrol, die moet horend zijn.

Bea Visser: Dus Joop van den Ende geeft ons al een vinger: de twee bijrollen mogen doof zijn. Dan zeg ik: neem die vinger aan en zorg dat je langzaam de hele hand krijgt. Maar jullie willen meteen die hele hand! Dat hoeft toch niet, denk ik dan.

Mieke Julien: Voor jullie informatie, de schrijver van het toneelstuk Mark Medoff heeft in het verleden al als voorwaarde gesteld dat de hoofdrolspeler gespeeld MOET worden door een dove, mag niet horend. 25 jaar geleden heeft hij een aantal keer toestemming gegeven voor een horende actrice, omdat er in die tijd geen dove acteurs of theatergroepen te vinden waren. Maar nu eist hij echt: de hoofdrol MOET doof zijn!

Bea Visser: Maar de bijrol mag toch al doof? Dat is fijn, accepteren!

Mieke Julien: Maar wij willen graag de hoofdrol, dat wil iedereen hier.

Rudy Plijter: Dove mensen kunnen toch ook een hoofdrol spelen? Waarom niet? We moeten ze gewoon een kans geven. Bijvoorbeeld het probleem van de tolken. Sommige dove mensen kunnen liplezen, dan is er geen tolk nodig. Of je kunt iets opschrijven of uitleggen, dat is toch niet zo moeilijk?! Gewoon een kans geven. Wie wil er hier een hoofdrol spelen? (gejoel uit het publiek) Zie je wel, het kan best!

John van Gelder: Het gaat er niet om wie er hier geld kunnen verdienen, de gebarendocent of de tolk. Het gaat om hoe dat voelt. Mensen die hieraan willen verdienen, moeten dat zelf weten. Maar ze moeten zich wel realiseren wat het voor gevoel geeft: een horende die een dove speelt. Als de hoofdrol door een dove wordt gespeeld, die al vloeiend is in gebaren, dan kun je die actrice gemakkelijk aansturen met kleine aanwijzingen voor houding of mimiek. Dat kost niet zoveel geld. En hoeveel horenden werken er al bij de film? Bij beeld en geluid etc. Overal zijn horenden aan het werk. Joop van den Ende is erg rijk en die betaalt iedereen heel goed, maar de doven krijgen niet zoveel. Dat is niet eerlijk. Maar ook voor de vorm en de spanning in het stuk is het beter een dove neer te zetten.

Dat de hoofdrol in het verleden door een horende is gespeeld, vergeet dat maar. De doven zijn nu wakker, wij moeten ook leven. Doven hoeven niet langer werkloos te zijn, we willen werken, kom op!

Tim de Graaf: Een horende regisseur wil een gebarende acteur, maar daar heeft hij een tolk bij nodig. Maar de tolk is niet zo creatief als de regisseur, dus kan deze de bedoelingen van de regisseur niet zo goed overbrengen. Dat helpt dus niet. Bijvoorbeeld, ik ben een dove regisseur. Als ik mijn ideeën uitleg aan dove acteurs is er geen probleem. Dan leg ik het uit in gebaren, wij hebben dezelfde ervaring, geen probleem!

Jacco Hes: De aanklager zei net dat een tolk duur is, wat een onzin! Doven krijgen daar gewoon vergoeding voor, dus dat probleem is opgelost. Verder kost een gebarendocent 50 euro per uur, dat is pas duur. Een dove acteur heeft alles al in zich: de taal, de cultuur, dat is gemakkelijk! Dan moet er misschien, zoals John net zei, iemand bijkomen die hem/haar wat toneelaanwijzingen geeft, zodat de acteur daarin beter wordt. Dat is goedkoop en commercieel slim.

Mieke Julien: In het verleden heeft *Kinderen van een mindere God* in allerlei landen gespeeld. Frankrijk, Londen, Engeland, Amerika, België, overal. Veel dove actrices hebben de rol gespeeld, geen van hen had een diploma. De eerste keer in Amerika was er een dove vrouw, Phyllis Frelych, zij was nog niet zo'n ervaren actrice. Maar de schrijver en de regisseur hebben heel veel met haar geoefend en ze werd heel goed. Toen ze eenmaal op het podium stond, stroomde het publiek toe. En ze kreeg een prijs als beste actrice van zowel het dove als het horende publiek. Terwijl ze doof was!

Vrouw1: Wat de openbare aanklager net zei, over dat commerciële, is de grootste onzin die ik ooit heb gehoord. Weet je wel wat een beroemde actrice als Angela Schijf kost!? Wat betaal je daarvoor? Een dove heeft al een dove identiteit, kan gebaren. Dan kost het maar een kleine moeite om drama-aanwijzingen. Bijlessen voor toneel zijn niet zo duur, een beroemde actrice kost veel meer geld.

Vrouw2: Laten we het geldargument even opzij zetten. Een horende actrice heeft veel ervaring, een dove heeft dat niet. Maar hoe kan een horende actrice dat uitdragen, hoe?! Zij heeft de taal nodig om die ervaring uit te dragen. En een horende actrice heeft die taal al. Voor een horende actrice is het moeilijk de taal te leren, maar de dove actrice kan toneelervaring opdoen, makkelijker dan het leren van een taal. Een horende actrice kan haar ervaring niet uitdragen omdat ze de taal mist, punt!

Corrie Tijsseling: Moet ik een kant kiezen? Dat is onmogelijk, het is appels met peren vergelijken. We hebben het over dove actrices die wel de taal hebben, maar geen ervaring en horende actrices die niet de taal beheersen maar wel ervaren toneelspelers zijn. Het is appels met peren vergelijken. Als je zegt dat een dove actrice dit wel kan, laat het dan zien! Waarom brengt Handtheater zelf niet het stuk *Kinderen van een mindere God*?! Waar praten we over, laat het zien!

Rechter: Er waren zeven personen die pleitten voor het standpunt van de advocaat, twee personen stonden aan de kant van de aanklager. We hebben nog maar weinig tijd, we gaan stemmen en dan door naar de vierde stelling. Wie is het eens met de stelling? Hand opsteken alstublieft.

De stemming is niet opgenomen op video

Stelling 4. Meewerken met dit stuk is verraad aan de dovenwereld

Advocaat: Stel dat dit toneelstuk doorgaat met toch een horende actrice in de hoofdrol, dan worden er andere mensen bij betrokken voor lesgeven gebaren, gebarenregie en begeleiding... hoe moet de dovenwereld daarop reageren? Als we daaraan meewerken, wordt de dovenwereld gewoon opzij geschoven om er geld aan te verdienen. Dan ligt je hart niet bij de doven, dat kan niet! Doven moeten een grens stellen en dit tegenhouden. Dat het toneelstuk gemaakt wordt, is prima, alle respect, maar een horende in de hoofdrol dat kan niet. Het moet een dove zijn. Dat heeft de schrijver ook al gezegd, hij heeft het zelfs als duidelijke voorwaarde gesteld. Zo'n voorwaarde kun je niet zomaar weggooien. Het is duidelijk dat doven moeten protesteren tegen deze rol en eensgezind blijven. Dat is mijn mening.

Openbare aanklager: Als het bedrijf van Joop van den Ende drie medewerkers kan vinden is dat al goed. Dat de (rest van de) dovenwereld op afstand wil blijven is mijn probleem niet.

Advocaat: Oké, stel dat Van den Ende mensen kan vinden die meewerken, betekent het toch een risico. Als het dove publiek komt kijken en het niet goed vindt, kan de steun uit de dovenwereld nog veel minder worden. Met als gevolg: negatieve publiciteit, niet alleen in Nederland, maar over de hele wereld. Dat is slecht voor de naam van het bedrijf.

Openbare aanklager: Goed, we zien wel.

Rechter: De advocaat zegt dat het verraad is. Dove bijrollen, hmm oké. Maar een horende in de hoofdrol, dat kan niet. De aanklager maakt zich er niet zo druk om, voor Van den Ende maakt het niet uit. Vragen uit het publiek?

Annemieke van Kampen: Ik heb een beetje een gemene vraag voor het publiek. Maar ik wil graag dat jullie er goed over nadenken. Ik heb contact met een Nederlandse vriendin die nu in Amerika zit. Ik noem haar naam even niet, maar zij stuurde mij een brief en die wil ik hier even 'voorlezen'. Ze kan zelf niet hier zijn omdat ze het druk heeft, maar ze had een goed punt. Het verhaal, de inhoud van *Kinderen van een mindere God*, welk perspectief heeft dat? De titel, 'mindere God', betekent dat dat doven minder zijn? En Sarah, de hoofdrol, is een dove die niet wil leren spreken en ze werkt als schoonmaakster... Dus als ik alleen maar gebaar en geen stem gebruik, kan ik dan ook alleen maar werken als bijvoorbeeld schoonmaakster? Ik werk op een dovenschool. Het is nu anders dan 25 jaar geleden. Wat zegt dit verhaal over de dovenwereld van nu?

Mijn vriendin hoeft geen antwoord, ze wil alleen maar dat we hierover nadenken. Gewoon als voorbeeld, als bijdrage aan deze avond. Is de vraag duidelijk?

Ronald: Ja, ik denk wel dat het verraad is, maar soms moet je samenwerken. Joop van den Ende heeft veel macht, geld en contacten. Ik denk, als we nu bij de eerste keer al gaan ruzie maken, dat lijkt me niet goed. Misschien is het beter om concessies te doen. Dus wel meewerken, maar met als voorwaarde dat er ook fondsen komen voor het opleiden van dove acteurs. Voor betere kwaliteit in de toekomst.

Joeri van Zuilen: Ik ben het niet eens met de stelling. Hieraan meewerken is geen verraad, ik zal een voorbeeld geven. Weet je nog die cartoonist die voor een rel zorgde binnen de moslimwereld? Het was in Denemarken, een pesterige tekening zorgde voor rellen, brandstichting etc. De rest van Europa vond dit achterlijk. Stel dat de dovenwereld nu een rel veroorzaakt, dan vindt de horende wereld dit misschien ook achterlijk. Hoe kunnen we dan nog communiceren? Dan willen horenden in de toekomst nooit meer samenwerken, als ze denken

dat we achterlijk zijn. Als er een dove medewerker bij het stuk betrokken wordt, kan die de horende mensen goed voorlichten en gaan horenden zelf nadenken. Zo komen we steeds een stapje verder. Als we nu gaan vechten komen we weer verder van elkaar af te staan en komen we nooit een stap verder. We moeten willen samenwerken, zo kunnen we dingen bereiken.

Henk Buter: Er moet iets vermeld worden, misschien aan het begin of het eind van het stuk. Een persoon van Joop van den Ende moet vertellen hoe de dovenwereld gereageerd heeft op de keuze van een horende actrice voor de dove hoofdrol. Dat de dovenwereld van mening is dat gebarentaal niet in één jaar geleerd kan worden. En dat de dovenwereld gepleit heeft voor een dove actrice in de hoofdrol.

Perwin Schol: We moeten ook goed kijken naar het verleden. Het is al een paar keer gebeurd dat we niet zelf bepaalden wat er gebeurde, in een film/toneelstuk/etc, maar dat we wel meehielpen. Wat was het gevolg, was het goed voor ons? Waren we toen tevreden, ja of nee? Dat vroeg ik me af, denk erover na. Was het gevolg positief? Dat bedoel ik.

Rudy Plijter: Ik ben het totaal eens met de advocaat en ik hoop dat iedereen het ermee eens is en dat we kunnen protesteren. En dan kunnen er misschien nog meer dove mensen meespelen in de film. Dat is toch leuk voor ons?

Corrie Tijsseling: De stelling roept bij mij een associatie op met Stalin, Lenin en Mao Zedong...

Openbare aanklager: Een vrouw zei net al dat het voor een commercieel bedrijf heel moeilijk zou zijn om dove mensen te vinden die mee willen werken. Dat is niet zo hoor.

Vrouw1: Ik wil even reageren op wat de openbare aanklager net zei, dat het moeilijk is om geschikte dove mensen te vinden. Onzin! Er is geen enkele bekendheid gegeven aan het feit dat dit toneelstuk er zou komen. Geen enkele bekendheid. Daarom hebben jullie niemand kunnen vinden.

Mieke Julien: Wat Monica net zei, over dat de kwaliteit van dove acteurs en actrices in Nederland zo laag is, doet mij pijn. In de dovengemeenschap zou meer respect moeten zijn, voor wat dove acteurs doen. Niet elkaar steeds afbreken. Vaak als dove mensen bij Handtheater komen kijken, zeggen ze dat ze het maar zozo vinden, terwijl veel dove mensen nooit naar horend theater gaan. Hoe kunnen ze de kwaliteit van dove acteurs dan beoordelen? Hoe moeten dove acteurs zich ontwikkelen zonder de steun van hun eigen gemeenschap? Het doet me pijn, ik kan wel huilen, echt waar. Waar blijft de ondersteuning? Waar blijven de creatieve dove mensen? Stel dat er in de serie Shouf Shouf Habibi, een serie over Marokkaanse jongens, een Nederlander één van de rollen zou spelen. De hele Marokkaanse gemeenschap zou hebben geprotesteerd, omdat er in Nederland genoeg goede Marokkaanse acteurs zijn. Waar blijft de steun van de dovengemeenschap voor de dove acteurs?

Rechter: Wie is het eens met de stelling? Handen omhoog!

De stemming is niet opgenomen op video

Na de pauze:

Mieke Julien: Misschien kunnen de mensen achterin wat naar voren komen, dan kunnen we gemakkelijker van gedachten wisselen.

Ik heb al gemerkt dat veel mensen graag willen meedenken en meedoen. Ik denk ook dat het belangrijk is dat jullie genoeg informatie hebben. Wat is er gebeurd? Joop van den Ende heeft vorig jaar oktober al een contract getekend met Angela Schijf. Hij heeft nooit overwogen om een dove actrice te zoeken voor de hoofdrol, nooit.

Joni heeft vroeger lesgegeven aan iemand die bij Joop van den Ende werkt. Die persoon heeft Joni benaderd of ze les in gebarentaal zou willen geven aan Angela Schijf. Joni wist niet of ze dat wel moest doen. Ze wilde hier graag even over nadenken en overleggen. Daarom heeft ze contact gezocht met Handtheater. Ik vind dit heel goed van haar. Goed dat ze daar niet in haar eentje over is gaan piekeren. Het is beter dat je dit zaken binnen de dovengemeenschap uitwisselt en overlegt.

Handtheater heeft Joop van den Ende en zijn vrouw een brief geschreven en aangetekend verstuurd, vier weken geleden. Daar hebben we nog geen antwoord op gekregen. In de brief stonden argumenten waarom het eigenlijk beter is om niet een horende maar een dove actrice de rol te laten spelen.

Toen hadden we contact met Pascal Ursinus van *Doof.nl*. hij heeft het bericht op de site gezet en er begon een discussie. Er zijn hele goede argumenten voor en tegen gegeven, soms zaten er persoonlijke aanvallen tussen en dat is jammer.

SBS6 was hier voor een interview en wij hadden toevallig net bezoek van Emmanuelle Laborit uit Parijs en een andere dove Franse actrice. Zij hebben beiden in Frankrijk de rol van de dove Sarah gespeeld in *Kinderen van een mindere God*. Emmanuelle Laborit heeft daar zelfs de hoogste Franse theaterprijs voor gekregen. Zij hebben verteld over wat ze hebben meegemaakt en hebben gezegd dat ook zij het beter vonden als hier in Nederland de rol zou worden gespeeld door een dove vrouw.

Ondertussen hadden we nog steeds geen antwoord van Joop van den Ende, dus dachten we "Wat moeten we doen?"

We hebben contact gezocht met de schrijver Mark Medoff, via Mindy (de vrouw van Gerdinand Wagenaar) kregen we zijn adres. We hebben hem een brief gemaïld en verwachtten geen antwoord. Maar dat kwam juist heel snel! Dit schreef hij:

In het begin van de jaren tachtig heb ik een aantal landen toestemming gegeven om de rol van Sarah te laten spelen door een horende actrice, omdat deze landen bij hoog en bij laag beweerden dat ze geen geschikte dove actrices konden vinden. Ik ben het echter met je eens: we zijn nu 25 jaar verder in de geschiedenis van dit stuk en in de traditie van kansen bieden aan dove acteurs en actrices. Daarom zal ik niet toestaan dat een horende actrice de rol van Sarah speelt in een professionele productie. Op dit punt in de geschiedenis van de doven en van mijn eigen leven, mag het stuk niet op een professioneel niveau gespeeld worden door een horende actrice. Punt uit!

Ik weet niet hoe het zit met het contract van Joop van den Ende, wat er in de kleine lettertjes staat. Kan de schrijver de productie van dit stuk verbieden? Ik weet het niet. Maar de kans bestaat dat als Joop van den Ende gestopt wordt, dat hij het hele toneelstuk terugtrekt. En wat dan, is dat jammer of niet?

Ik heb ook al gedacht, een spontaan idee. Als Joop van den Ende ermee stopt vraagt Handtheater de schrijver om toestemming voor de productie van het stuk en dan vragen we Joop van den Ende om subsidie.

Maar nu, wat moeten we nu doen? Hoe kunnen we het aanpakken? Hoe gaan we verder, wat moeten we zeggen?

Ideeën uit het publiek:

- handtekeningenactie

- meer mediabekendheid zoeken
- kranten benaderen (bekende journalist: Helene de Bruin (Trouw/NRC), schrijft vaak over dovensgemeenschap)
- Van den Ende vergeten, beter naar De Mol stappen
- staking/protest bij Joop van den Ende
- zelf een verkiezing/auditie organiseren, dvd opnemen en opsturen naar Joop van den Ende

Vraag uit het publiek: Wat is het doel van publiciteit?

Mieke Julien: We moeten doorgeven dat een horende onmogelijk de rol kan spelen.

Mieke Julien: Maar dan nog een vraag. Monica heeft heel eerlijk gezegd dat ze de kwaliteit in Nederland te laag vindt. Zijn we het daarmee eens?

Monica Versluis: Ik ben hier vanuit Dovenschap en wil graag weten wat de standpunten en verschillende meningen zijn. Maar ik wil geen problemen als iemand anders een andere mening heeft. Of is dat teveel gevraagd?

Ik denk, als de dovenbeweging actie wil voeren: prima, doe maar! Maar mijn mening is: je kan er niets tegen doen. Dat is ons standpunt. We moeten met Van den Ende in gesprek blijven.

Mieke Julien: Is dat jouw persoonlijke mening of spreek je namens Dovenschap?

Monica Versluis: Het standpunt van Dovenschap is: we kunnen hier niets tegen doen. Natuurlijk zijn wij wel voorstander om een dove voor te dragen...

Mieke Julien: Met alle respect voor jullie mening natuurlijk, maar ik vind zelf dat Dovenschap moet opkomen voor de belangen van doven. En ik vind het een beetje raar, zo een half-half standpunt. 'Wel een beetje meewerken, maar toch niet', half-half, ik vind dat gevaarlijk.

Monica Versluis: Dat begrijp ik niet, half-half.

John van Gelder: Dovenschap probeert iedereen te vriend te houden, de dove mensen sussen en de horenden naar de mond praten. Dat bedoelt Mieke.

Mieke Julien: Even een ander voorbeeld. Weten jullie nog van de standaardisatie, een tijdje geleden? De Dovengemeenschap werd beloofd: als de standaardisatie wordt doorgevoerd, dan wordt de Nederlandse Gebarentaal erkend. Daar hebben FODOK, Dovenschap etc. hun handtekening voor gezet. Nu hebben we de standaardisatie, maar we hebben geen erkenning gekregen. Bij *Kinderen van een mindere god* lopen we een zelfde gevaar: meebewegen en uiteindelijk onszelf in de vingers snijden.

Monica Versluis: We hebben het nu over hoe het verder moet met *Kinderen van een mindere God*. En daarin is het standpunt van Dovenschap: we blijven praten en vragen waarom ze geen dove in het stuk hebben. We blijven zeggen dat we dat jammer vinden en droevig zijn, maar we gaan er niets tegen doen.

Mieke Julien: Maar de horende schrijver heeft het auteursrecht en zegt dat het niet mag. En jullie willen dan toch blijven praten?!

Monica Versluis: Ja, wij blijven praten. Ons standpunt is dat het jammer is dat er geen dove in zit.

Jacco Hes: De discussie voor de pauze was bedoeld om iedereen zich bewust te laten worden van wat er in Nederland gebeurt. Jaren geleden is het Gebarenfront, een initiatief van Selena, opgericht om te vechten voor de erkenning van de NGT. Maar in de werkgroep zaten veel horenden, tolken, er zaten maar twee doven in. Bewuste Nederlandse doven, waar waren die? Als het ging om actie voeren was er wel steun van horenden, maar niet van doven zelf. Die vonden het te veel werk om in de werkgroep te gaan. Nu is het een probleem. We willen verder, maar zijn afhankelijk van dove steun. Selena heeft veel werk gedaan en gevochten, en ook veel bereikt. Maar in haar eentje lukt het niet meer, omdat de doven hun steun terugtrekken. Nu is het belangrijk dat we doorgaan en niet over ons heen laten lopen. Kom op, we moeten samenwerken! Elkaar ondersteunen, anders lukt er niets.

Neem bijvoorbeeld Gallaudet University, daar was een horende rector magnificus. Door te protesteren hebben de dove studenten daar een dove rector gekregen. Dat is gelukt, dus nu moeten we ook demonstreren voor een dove actrice in *Kinderen van een mindere God*.

Henk Buter: Ik denk dat het belangrijk is om voorzichtig te blijven.

Joop van den Ende is heel erg rijk en de dovenwereld is arm. Voor theater met een doof persoon is minder belangstelling. Als er voor een horende actrice wordt gekozen moet Dovenschap een brief schrijven dat de dovengemeenschap daar droevig over is en liever een doof persoon ziet. Misschien stemt hij dan wel toe.

Als er een dove actrice staat kunnen wij trots zijn! Maar als er een horende actrice in komt, kunnen wij niet trots zijn, dan laten wij ons hoofd hangen.

Annemieke van Kampen: Ik wilde nog even terugkomen op wat Jacco net zei, over het vormen van een front. Zij hebben het gebarenfront opgericht voor één doel. Maar mijn vraag is nu: heeft de Nederlandse Dovengemeenschap één front? Al jaren, sinds ik kind was, heb ik gezien dat Nederland heel veel eilandjes heeft. Dovenschap, Handtheater, Gebarent centrum, KEGG, Viataal, welzijnsstichtingen... allemaal eilandjes. Ik vroeg me af, is er sprake van een goede samenwerking? Hebben we één lijn, één doel? Het voelt niet goed de sfeer in Nederland, sorry. Dat bedoel ik niet als klacht, maar in andere landen is dat vaak anders. Er zijn in Nederland vele eilandjes. Al jarenlang, hoe kan dat nou?

Johan Wesemann heeft in 1980 een scriptie geschreven *Het eilandenrijk van de doven*. Is dat nu nog zo? Hoe kunnen we samenwerken en een front vormen?

Joeri van Zuilen: Annemieke vraagt hoe nu verder? De eerste stap is om al die verschillende eilandjes bij elkaar te brengen. Zij hebben allemaal een andere kijk op deze zaak, dus misschien moet het bestuur van Handtheater en het bestuur van Dovenschap eens met elkaar om de tafel gaan zitten en een lijn uitzetten. Zij moeten praten over hoe we dit moeten aanpakken met Joop van den Ende, want nu raken we te veel afgeleid en gaat de discussie alleen maar over ons onderlinge contact.

Hoe Joop van den Ende aan te pakken? Ik heb een voorstel. Er zijn nu twee groepen. De ene wil graag actie voeren, de andere wil graag lobbyen en praten. Het kan allebei, actie voeren en lobbyen, maar dan moeten we wel samenwerken. Het is belangrijk dat we dat NU doen!

Mieke Julien: Wij hebben kortgeleden al een brief gestuurd naar Dovenschap, met daarin een beschrijving van de plannen en de gebeurtenissen, en met het verzoek om binnenkort eens contact op te nemen en te overleggen. Dat is de eerste stap. We hebben Dovenschap ook alle informatie gestuurd.

Dovenschap kan altijd met Joop van den Ende overleggen en onderhandelen. Maar in het begin moet er een duidelijk standpunt zijn. Niet meteen beginnen met toegeven. Kijk maar naar de politiek. Eerst heeft iedereen een duidelijk standpunt en later kunnen er compromissen worden gesloten.

Sonja Ursem: Na onze demonstratie voor de erkenning van de NGT, is die erkenning er nog niet. Maar er is ook een samenwerking geweest tussen NVVS en Dovenschap en nog een aantal partijen, een samenwerking voor ondertiteling. Er is een discussie geweest en Talpa heeft nu ondertiteling. Omdat dat een goede samenwerking was, met één doel: ondertiteling. Nu is Dovenschap met verschillende andere organisaties in één gebouw, dat geeft kans op een goede samenwerking. Ook om dove actrices te ondersteunen.

Joni Oyserman: Ik wil de toneelvoorstelling *De leeuwenkoning* – ook door Van den Ende uitgebracht- als voorbeeld nemen. Dat toneelstuk gaat over Afrika. De schrijver van het stuk eiste dat er acteurs uit Afrika aangetrokken zouden worden. Er zitten een paar Belgen en Nederlanders in, maar niet veel. Die eis heeft Joop van den Ende gerespecteerd en geaccepteerd omdat het een voorwaarde was voor het toneelstuk, waarom is dat niet hetzelfde met *Kinderen van een mindere God*? Het argument was sterk genoeg voor *De leeuwenkoning*. Er stonden geen bekende personen in het stuk en toch werd het een groot succes: het publiek stroomde toe en er werd veel geld verdiend. Lijkt mij een goed argument.

Tim de Graaf: Accepteren of protesteren, dat is moeilijk te zeggen. Mag een normaal persoon een lichamelijk gehandicapte spelen? Of moet een echte gehandicapte die rol spelen? Mag ik mijn gezicht schminken en een rol als indiaan spelen? Of moet er een echte Indiaan gezocht worden?

Mieke Julien: Ik had onlangs een redacteur van SBS 6 aan de telefoon. Hij had Angela Schijf opgebeld met de vraag of zij binnen één jaar Chinees zou kunnen leren spreken. Hierop zei zij: “Nee, natuurlijk niet.” Maar toen hij vroeg of zij binnen één jaar gebarentaal zou kunnen leren zei zij “Natuurlijk!” Dat betekent dat zij denkt dat gebarentaal minderwaardig is, een eenvoudige apentaal. Het gaat er niet om dat iemand zonder been echt gespeeld wordt door een persoon zonder been, of dat een blinde gespeeld moet worden door een echte blinde. Dat hoeft niet, het gaat om de taal. Ik kan best goed Engels, maar iedereen kan aan mij horen dat ik een Nederlands accent heeft. Angela Schijf kan leren gebaren, maar iedereen kan zien dat zij horend is. Daar gaat het om.

Iemand uit publiek: Plus het innerlijk, het gevoel.

Tim de Graaf: Dus voor de gebarentaal moet er een dove in? Hmm, oké.

Mieke Julien: Ja, een horende kan niet als een dove leren gebaren.

Barbara Otten: Ik denk dat een groep moet komen met sterke vertegenwoordigers van bijvoorbeeld Dovenschap en van andere organisaties. Die groep stelt samen een lijstje tegenargumenten op en gaan daarmee actievoeren. Dat groepje sterke personen kan de kar trekken.

Marion van de Hengel: Ik wil even aansluiten op wat Mieke net zei. Dat Angela Schijf denkt dat ze nooit Chinees kan leren binnen één jaar maar wel gebarentaal. Dat is een gevaar. Want dat maakt een verkeerde indruk op de horende wereld, die dan ook denkt: “Oh, dat is een simpele taal.” Dus beter een doof persoon op het toneel, zodat we serieus genomen worden.

Marijke Scheffener: We moeten proberen te denken aan de toekomst. Het is nu 2006, maar we moeten denken aan de toekomst van dove kinderen, zodat zij later niet weer tegen dichte deuren oplopen. Wij moeten zorgen voor goede publiciteit. Wat Marion ook net zei, dat klopt. We moeten zorgen voor de juiste indruk en laten zien dat er eindelijk ontwikkeling is. Zodat de dove kinderen een betere toekomst hebben. Wij zijn verantwoordelijk voor de dovengemeenschap van nu en van de toekomst. De oudere dove mensen hebben vroeger gestreden voor ondertiteling etc., dat deden ze voor ons. Nu zijn wij aan de beurt, voor de toekomstige generaties.

Mieke Julien: Daar wil ik even op aansluiten. Een dove vrouw, een juriste uit België die in het parlement zit, ze heet Helga, heeft gezegd: “Doven worden behandeld zoals zij zich gedragen.” Dat betekent dat als wij dit nu laten gebeuren, en zeggen “Toe maar, laat een horende die rol maar spelen”, dan zal dat blijven gebeuren. Als wij nu voor onszelf opkomen, kritisch blijven, informatie en uitleg geven, protesteren, maar vriendelijk blijven... Er zijn twee mensen van Joop van den Ende hier geweest, twee vrouwen, en wij hebben ze hier heel vriendelijk ontvangen. We hebben rustig onze argumenten gegeven en zijn niet boos geworden. Wij hebben gezegd: “Jullie kunnen het niet helpen.” Hun mond viel open van alle informatie en ze schrokken, ze wisten van niks. Ze zeiden dat ze pas één maand bij Joop van den Ende in dienst waren en dat het contract toen al getekend was. Ze vonden het heel pijnlijk. John was heel expressief aan het gebaren, waarop Jean zei: “Kijk, John vertelt hetzelfde verhaal als Sarah. Hij wil – net als zij - respect voor zijn taal, voor zijn doof zijn. Pas dan kunnen horenden en doven gelijkwaardig zijn.”

Annemieke van Kampen: Wie gaan het front vormen? Wie gaan er voorop? We willen graag dove mensen laten zien, dove identiteit, gebarentaal, etc. De leiders moeten dat laten zien. Een groepje die de dove identiteit uitdraagt naar de horende wereld, die strijdt voor gelijkwaardigheid. Waar zijn de leiders van de dovengemeenschap, waar? Er moeten ook een paar horenden achter ons staan ter ondersteuning.

Mieke Julien: Ik wilde nog vragen, wil iedereen nadenken over welke dove vrouwen talent hebben voor theater en een mooie stijl van gebaren hebben? Stuur die namen naar ons op. Het hoeft niet nu, maar kan via e-mail of fax. En geef ook namen door van dove en horende mensen die gevoel hebben voor vertalen.

Dick Kerkhoven: Wat Annemieke zei, over dat front, daar ben ik het wel mee eens. Maar, we moeten ook een sterke achterban hebben en met z'n allen op één lijn blijven staan.

Joni Oyserman: Ik heb alleen een vraag over de stand van zaken nu. Wat gaan we nu doen? Iedereen heeft goede dingen gezegd, maar praten helpt ons niet verder. We moeten iets doen, samenwerken. Mijn voorstel is binnen twee weken een afspraak maken met Dovenschap, Handtheater, SWDA, etc. Spreek een locatie af in het midden van Nederland en ga met elkaar praten. Over wat er te doen staat, een lijn uitzetten, alle neuzen dezelfde kant uit. Het is belangrijk dat we een front zijn met goede argumenten en uitleg, dat kan. Het liefste nu al een afspraak maken met Dovenschap, Handtheater en SWDA.

Joeri van Zuilen: Ik zie dat jullie nu wakker geschud zijn. Ik wil Handtheater bedanken dat ze dit snel hebben georganiseerd, om ons met de neus op de feiten te drukken en in actie te komen. Nu we wakker zijn, moeten we iets doen! Handtheater bedankt!

Mieke Julien: Nu het laatste punt. Op dit moment zijn er in Nederland 17 stichtingen op het gebied van kunst en cultuur in gebarentaal. 17 verschillende organisaties, en dat is goed.

Handtheater heeft nu bedacht dat in de toekomst die stichtingen goed onderling contact moeten houden en overleggen. We gaan proberen om die stichtingen bij elkaar te brengen. We willen bijvoorbeeld Tom en Joerie uitnodigen om een workshop poëzie te geven. Want wij lopen tegen de vijftig en zestig, wij worden ouder en ouder. Handtheater zou uiteindelijk kunnen verdwijnen en dat zou heel erg zijn, dat kan niet! Dus wij hopen dat we een nieuw plan kunnen maken voor samenwerking.

Gerdinand Wagenaar: Toen ik daarnet de rol van de openbare aanklager speelde, eigenlijk de advocaat van de duivel, had ik verwacht dat jullie met z'n allen over me heen zouden vallen. Maar nee, dat is niet gebeurd. We hebben vanavond gewoon geaccepteerd dat er een horende actrice in een doof toneelstuk mag staan en iedereen lijkt tevreden.

Ik had verwacht dat vanavond mensen wilden protesteren en actie voeren, dat ze wakker en actief werden, maar nee.

Natuurlijk, praten is prima, Handtheater heeft geen deuren voor Joop van den Ende dichtgegooid. Handtheater heeft alleen een duidelijk standpunt naar voren gebracht: we zijn het niet eens met de keuze voor een horende actrice. Ik ben het er ook niet mee eens. Ik hoop dat ook Dovenschap wil blijven praten, ze moeten geen deuren dichtgooien, maar pleiten voor subsidies. Maar ze moeten ook blijven vechten voor een dove actrice.

Nu wordt gewoon aangenomen dat dove actrices niet goed genoeg zijn en dat horenden het beter kunnen. Ook de dove docenten willen niet meewerken en dat is de reden dat horende docenten worden gevraagd. Maar we moeten geloven in het dove talent en opkomen voor het recht van doven om te werken. Kom op!

Rechter	Felice van Luijck
Griffier	Dick Kerkhoven
Openbare aanklager	Gerdinand Wagenaar
Advocaat	Joni Oyserman

Verslag	Wietske Visser
Eindredactie	Mieke Julien

Jury

Franis Allan	Zaandam
Wouter Allan	Zaandam
Mascha Boerse	Utrecht
Wouter Bolier	Amsterdam
Saskia Brouwer (2 pers.)	Baarn
Henk Buter	Amsterdam
Elsa Couprie	Loosdrecht
Jean Couprie	Loosdrecht
Vanessa Couwenberg	Amsterdam
Reres Eikelboom	Hall
Ronald Fam	Amsterdam
Mathilde de Geus	Leersum
John van Gelder	Amsterdam
Tim de Graaf	Amsterdam
Tanja Hanograaf	Amsterdm
Benno Harterink	Amsterdam
Tamara Hartman	Groningen
Will Hendriks	Amsterdam
Marion van de Hengel	Almere
Jacco Hes	Den Bosch
Andrea Hubbers	's Gravenland
Jatien Jansen	Amsterdam
Yvonne Jobse	Utrecht
Mieke Julien	Amsterdam
Dick Kerkhoven	Amsterdam
Tonny van Kleinwee	Amsterdam
Carla Klooster	Haarlem
Rien Klooster	Haarlem
Daniele van de Klugt	Den Haag
Evelien Lamboo	Haarlem
Wilma van Leeuwen	Amsterdam
Felice van Luijck	Gouda
Channa Magnus	Amsterdam
Emile Magnus	Amsterdam
Wilma Matthijsen	Den Dolder
M. Mattiesing	Almere
Karina Noom	Zaandam
Barbara Otten	Amsterdam
Joni Oyserman	Wormer
Rudy Plijter	Amsterdam
Femke Routs	Amsterdam
Stefan Russel	Amsterdam

Perwin Schol	Den Bosch
Ali Shaffiee	Amersfoort
Loes Sluis	Amsterdam
Johan Stoependaal	Nieuwegein
Jos Strooper (3 pers.)	2x Rotterdam/1x Amsterdam
Corrie Tijsseling	Den Dolder
Sonja Ursem	Zaandam
Debbie Vogel	Utrecht
Aukje Verberne	Amsterdam
Monica Versluis	Hilversum
Ronald Versluis	Hilversum
Bea Visser	Zwolle
Wietske Visser	Amsterdam
Teja Vossen	Amsterdam
Selena Waas	Den Bosch
Gerdinand Wagenaar	Den Haag
M. van de Werff (3 pers.)	2x Haarlem/1x Zoetermeer
Emmie Wienhoven	Amsterdam
Joeri van Zuilen	Zaandam

Er waren in totaal tenminste 66 (getelde) deelnemers, van wie 26 uit Amsterdam. De rest van de deelnemers kwam van buiten Amsterdam.

Van de deelnemers waren er 35 doof en 31 horend.

Bijlage 1.

Amsterdam, 18 januari 2006

Geachte heer en mevrouw Van den Ende,

Namens Handtheater wend ik mij tot u in verband met een van de door Joop van den Ende Theaterproducties voorgenomen projecten *Kinderen van een mindere God*.

Wij zijn blij dat er opnieuw aandacht is voor dit unieke toneelstuk, maar betreuren het ten zeerste dat de keuze voor de dove hoofdrol van Sarah is gevallen op een horende actrice.

Graag willen wij met u hierover van gedachten wisselen.

Laat ik me eerst even voorstellen: mijn naam is Mieke Julien en ik ben bij Handtheater verantwoordelijk voor de artistieke leiding. Handtheater is de enige theatergroep in Nederland die tweetalige voorstellingen geeft in de Nederlandse Gebarentaal en het gesproken Nederlands. Het gezelschap wordt bescheiden gesubsidieerd in het kader van het kunstenplan door het Ministerie van OCW en de gemeente Amsterdam. Voorstellingen van Handtheater worden gegeven in de eigen accommodatie Cultureel Centrum 't OOG en in het reguliere theatercircuit van Nederland.

Cultureel Centrum 't OOG heeft een zaalcapaciteit van een kleine honderd stoelen en is gesitueerd in het stadsdeel Westerpark in Amsterdam.

Het publiek van Handtheater bestaat voor dertig percent uit doven en voor zeventig percent uit horenden.

Onlangs werden we benaderd door mevrouw Joni Oyserman. Zij is werkzaam als docente Nederlandse Gebarentaal aan de Universiteit van Amsterdam en elders. Joni Oyserman legde ons de vraag voor die haar vanuit Joop van den Ende Theaterproducties is gesteld, namelijk het aanleren van de Nederlandse Gebarentaal aan Angela Schijf, die is gecast voor de rol van de dove Sarah in het toneelstuk *Kinderen van een mindere God*, en aan Victor Löw die is uitgekozen voor de rol van de horende spraakleraar James.

Joni gaf aan principiële bezwaren te hebben tegen het feit dat de rol van een dove vrouw gespeeld gaat worden door een horende actrice en heeft haar bezwaren ook kenbaar gemaakt aan een van uw medewerkers, Margreet Wieringa. Als reden voor het aantrekken van een horende actrice voor het spelen van een dove rol, gaf Margreet Wieringa aan dat zij geen dove actrices kende.

Vandaar dat Joni Oyserman zich tot ons heeft gericht met het verzoek om als theatergroep van dove acteurs contact met u op te nemen.

Graag willen we u onze argumenten voorleggen waarom de rol van de dove Sarah gespeeld zou moeten worden door een dove actrice.

Allereerst enkele principiële argumenten:

- Het toneelstuk *Kinderen van een mindere God* is geschreven door de Amerikaan Mark Medoff op verzoek van de dove actrice Phyllis Frelich, een van de oprichters en acteurs van het National Theatre of the Deaf. Het National Theatre of the Deaf heeft overal ter wereld gespeeld, onder andere op het Holland Festival in Amsterdam. Phyllis heeft haar verzoek gedaan omdat zij de ervaring had dat er voor getalenteerde dove acteurs geen interessante rollen voor handen waren. Phyllis Frelich won voor haar rol van Sarah de Tony Award for the Best Actress. Mark Medoff

heeft in een uitvoerige inleiding op de theatertekst zijn persoonlijke impressie gegeven van de samenwerking met Phyllis Frelich.

- *Kinderen van een mindere God* gaat over de emancipatoire strijd van een jonge dove vrouw voor erkenning van haar identiteit en haar taal, de gebarentaal.

Zowel de intentie van de schrijver, Mark Medoff, als de inhoud van het verhaal vragen om een dove actrice in de rol van Sarah.

Inmiddels hebben dove actrices in andere landen de rol van Sarah in het toneelstuk gespeeld, onder andere de Franse (film)actrice Emmanuelle Laborit, die daarvoor de Prix Moliere, de hoogste Franse theateronderscheiding, ontving.

De Amerikaanse dove actrice Juliana Fjeld speelde de rol van Sarah in een Engelse versie die een jaar lang in Londen speelde. De dove Amerikaanse actrice Marlee Matlin won een Oscar voor haar vertolking van de rol van Sarah in de speelfilm *Children of a Lesser God*, naast William Hurt. Emmanuelle Laborit, Juliana Fjeld en Marlee Matlin zijn goede bekenden van Handtheater.

Ten tweede enkele praktische argumenten:

- Ook in Nederland zijn meerdere geschikte dove kandidaten met podium- of filmervaring voor de dove hoofdrol van Sarah en de dove bijrollen van Orin en Lydia. Handtheater kan bij de casting van deze rollen van dienst zijn. In het verleden heeft Handtheater de casting gedaan voor onder andere de dove hoofdrol en bijrollen in de speelfilm *Storm in mijn hoofd* van de regisseur Frans Weisz op verzoek van Kemna Casting, en voor de hoofdrol en bijrollen van de Teleacserie *Kwartelbof*.

- Het aanleren van een gebarentaal is een kwestie van vele jaren. Gebarentalen hebben een eigen grammatica en lexicon die een – voor de meeste horende mensen – hoge moeilijkheidsgraad hebben. Zelfs na jaren blijft men het verschil zien tussen een moedertaalgebruiker en een gebruiker voor wie de Nederlandse Gebarentaal een tweede taal is.

- Dat iemand als horende een goede actrice is, wil niet zeggen dat zij ook gevoel heeft voor het aanleren van een visuele en manuele taal als de gebarentaal. Een van onze dove acteurs heeft meer dan 25 jaar geleden lesgegeven aan de horende Willem Nijholt (als James) en de horende Rick Nickolet (als Sarah). Met name de laatste bleek vrijwel geen gevoel voor gebarentaal te hebben, het niveau van haar gebarentaal bleef verder onder de maat en zij was voor het dove publiek zelfs ‘onverstaanbaar’.

- Angela Schijf woont in België. Oorspronkelijk is men op zoek gegaan naar een docent gebarentaal in België. De Belgische en de Nederlandse Gebarentaal kennen echter een verschillend lexicon.

- Verleden jaar is het toneelstuk *Kinderen van een mindere God* ook in België uitgebracht. Het dove publiek heeft massaal laten weten de horende hoofdrolspeelster in de rol van de Sarah niet te kunnen verstaan. Dat gegeven werd als uitermate pijnlijk ervaren.

- Het kost minder tijd, energie en geld om met een dove actrice te werken (met behulp van een tolk Nederlandse Gebarentaal), dan om een horende actrice de gebarentaal aan te leren. Nog afgezien van het feit dat een horende actrice nooit de kwaliteit van een dove actrice kan halen.

Met deze principiële en praktische argumenten willen we een dringend beroep op u doen om de rol van Sarah en Lydia te laten spelen door dove actrices en de rol van Orin door een dove acteur.

Ten slotte willen we erop wijzen dat het vertalen van de tekst van Sarah naar theatrale Nederlandse Gebarentaal en de vertaling van de teksten van James, Orin en Lydia naar Nederlands met gebaren een arbeidsintensieve klus is waarvoor ten minste drie maanden moet worden gereserveerd. Handtheater heeft overigens de expertise in huis om die vertaling te realiseren.

We beseffen dat u een druk bezette agenda heeft. Toch zouden we het bijzonder op prijs stellen als u en uw vrouw ons theater zouden willen bezoeken om met ons van gedachten te wisselen. We hopen binnenkort van u een reactie te ontvangen.

Met vriendelijke groeten,

Mieke Julien, artistieke leiding.

Bijlage 2.

From: Mark Medoff <mmedoff@nmsu.edu>
Subject:
Date: Thu, 16 Feb 2006 20:04:46 -0500
To: miekejulien@xs4all.nl, info@handtheater.nl
X-Mailer: Apple Mail (2.746.2)
X-Virus-Scanned: by XS4ALL Virus Scanner
Envelope-To: miekejulien@xs4all.nl
X-UIDL: 1140145482._smtp.mxdrop10.9774,S=2517

Dear Ms Julien,

I'm happy to write to Joop van den Ende. Do you have an e-mail for him? I looked on the website but didn't find an e-mail.

In the meantime, I'm going to copy this e-mail and forward your e-mail and letter to me to Jeremy Katz, my representative at William Morris in New York, and ask him if I can simply revoke the license for the production of Children of a Lesser God in The Netherlands unless Stage Entertainment agrees to use deaf actors in the deaf roles.

In the early 80s I did allow a couple of countries to do professional productions with hearing actors as Sarah based on their sworn statements that they couldn't find appropriate deaf actors. However, I agree with you that two and half decades into the life of the play and its tradition of fostering and featuring deaf actors, I wouldn't allow -- or not knowingly anyway -- a hearing actor to play Sarah in a professional production. At this point in deaf history and in my own life, the play should not be done at the professional level by a hearing actor, period. You're welcome to use this e-mail from me to you as you see fit.

I'll forward Jeremy Katz's response to you as soon as he's had time to familiarize himself with the issue.

Best,

Mark Medoff
Artistic Director
Creative Media Institute for Film & Digital Arts
College of Extended Learning
New Mexico State University
MSC 3WEC, P.O. Box 30001
Las Cruces, NM 88003-8001
505-646-5671
Fax: (505) 646-2044
mmedoff@nmsu.edu